

РОЛЬ ШКОЛИ У ПРЕВЕНТИВНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Проблема превентивності завжди була і залишається пріоритетною в системі психолого-педагогічних, медичних, правових, соціологічних досліджень у різних країнах світу. В Україні ця проблема набуває особливої актуальності, оскільки молодь формується у складних соціокультурних умовах економічних і політичних суперечностей, неврівноваженості соціальних процесів, криміногенності суспільства.

Важливість превентивного виховання молодших школярів зумовлена розумінням, що лише з дитинства можна прищепити основні знання, навички і звички з охорони здоров'я, які згодом перетворяться на важливий компонент загальної культури людини і вплинуть на формування здорового способу життя всього суспільства. Саме у віці 6-9 років закладається майбутній потенціал здоров'я, це сенситивний період для виховання здорового способу життя. Діти молодшого шкільного віку вже здатні розуміти й усвідомлювати залежність стану здоров'я від способу життя.

Дослідження проблеми девіантної поведінки в Україні здійснюються такими вченими, як М.Бурмака, Е. Драніщева, З.Зайцева, Н.Максимова, В.Оржеховська, Є.Петухов, Л.Пилипенко, Т.Федорченко, М.Фіцула та ін. В контексті нашого дослідження особливе значення мають роботи, присвячені формуванню здорового способу життя дітей молодшого шкільного віку (Т. Бойченко, І. Данченко, О. Дубогай, А. Мерляк, І. Петренко, Н.Хоменко).

Метою статті є обґрунтування сутності, методів і форм превентивного виховання в практиці роботи початкової школи.

Аналіз результатів дослідження Т.Дем'янюк, В. Оржеховської, Т.Рабченюк та Т. Федорченко дали нам підстави для власного уточнення досліджуваного поняття.

За нашим висновком, превентивне виховання молодших школярів – це комплексний цілеспрямований вплив учителя на особистість молодшого школяра в процесі виховної діяльності, спрямованої на фізичний, психічний, духовний, соціальний розвиток учня, вироблення в нього імунітету до негативних впливів соціального середовища, профілактику і корекцію асоціальних проявів у поведінці молодших школярів, на їх допомогу і захист.

Перехід на нову парадигму превентивного виховання дав змогу внести зміни в організацію і зміст навчального процесу, використати прогресивні концепції, запровадити проблемно-пошукові методи, досягнення психолого-педагогічних наук на основі гуманізації середовища, в якому перебувають діти та молодь.

За умов особистісно орієнтованого підходу до виховання особистість школяра визначається відповідним рівнем вихованості, навчальної компетентності, комунікативними вміннями, духовними орієнтирами та цінностями, активною громадянською і соціальною позицією. Такий підхід в організації виховної діяльності потребує від учителя введення інноваційних технологій, однією з яких є моделювання інтерактивних форм та методів превентивного виховання [1, - с. 11-12].

Інтерактивні форми та методи мають бути спрямовані на підвищення рівня знань, умінь і навичок протидії негативним явищам і формування відповідальної поведінки. Серед них: інтерактивні бесіди на превентивну тематику, диспути в малих групах, тренінг, рольові ігри, ситуативні вправи, "мозковий штурм", використання малюнків, аналіз ситуацій тощо.

У цьому контексті нами визначено наступну тематику бесід превентивного спрямування для молодших школярів: "Чи вміємо ми культурно поводитись?", "Боротьба зі злочинністю – наша спільна справа"? "Попереду – ціле життя", "Злочин і покарання", "Ти – громадянин незалежної України", "Від пияцтва до злочину – один крок", "Алкоголь руйнує здоров'я людини", " Умій відчувати поруч себе людину" і т. ін.

З метою реалізації мети і завдань превентивного виховання нами було проведено наступні диспути:

1. "палити – це слідувати моді чи нищити своє здоров'я?"
2. "алкоголь – викрадач розуму."

Такі диспути надавали хорошу можливість виявити, яку позицію вчителі та учні займають щодо превентивних проблем, зокрема, проблем пияцтва та тютюнопаління.

З метою превентивного виховання молодших школярів ми використовували такі рольові ігри, метою яких була інсценізація незвичних для учнів ситуацій та подій юридичного характеру. Вони сприяли кращому розумінню цих ситуацій, а також виховували почуття співучасті до тих, про кого йдеться у грі. Наприклад, у рольовій грі про пограбування учнів, четвертокласники, виконуючи роль жертви, набували навичок ситуативно відчувати, що означає бути жертвою злочину.

У свою чергу великий виховний вплив на молодших школярів у контексті превентивного виховання здійснюють ситуативні вправи. У процесі впровадження дослідно-експериментальної технології превентивного виховання ми провели з учнями експериментальних класів декілька вправ на тему „Мені в собі не подобається“, „Риси, яких я хочу позбутись“.

Зокрема, сутність останньої вправи полягає в тому, що учасникам пропонується обміркувати і записати на картці 2-3 свої негативні якості, яких би вони хотіли позбутись, оскільки ці риси заважають жити, спілкуватися з іншими. Аркуші з відповідями учнів здаються для ведучого, який пізніше зачитує написані якості і проводить ритуал спалення цих карток, тим самим даючи змогу дітям "позбутися" своїх негативних якостей.

Велике значення у превентивному вихованні молодших школярів мають години спілкування, під час яких можна визначити негативні аспекти паління, вживання алкоголю і наркотиків, проаналізувати рекламу тютюнових та алкогольних виробів, вказати на її приховані аспекти (див. табл. 1).

Таблиця 1

Дві сторони реклами тютюнових виробів

Що демонструє реклама	Що приховує реклама
Красива пачка цигарок, яку шойно	Недопалки, порожні зім'яті пачки біля урн,

відкрив "герой" реклами	на зупинках транспорту
Красиві, молоді, здорові, веселі люди	Безробітні, алкоголіки, наркомани, які допалюють чужі недопалки
Людина завжди палить із задоволенням	Люди, що кашляють від тютюнового диму
Тютюнопаління нікому не заважає	Діти, родичі, сусіди курця, котрі потерпають від тютюнового диму.

Крім зазначених вище видів роботи, на годинах спілкування рекомендуємо дати дітям наступне завдання: підготувати прислів'я, приказки про алкоголь, тютюнопаління, наркоманію. Наприклад: "Ні рак, ні жаба, а п'яна нахаба", "Вино й горілку полюбив – честь загубив", "Де чарка, там і сварка", "Цигарку запалив – 5 хвилин життя згубив" тощо. Усі дібрані учнями прислів'я бажано записати і зберігати в куточку "Цікаво знати".

Для становлення досвіду превентивної вихованості молодшого школяра надзвичайно важливо, щоб дитина могла діяти не лише відповідно до вимоги педагога, у межах його конкретного доручення, а й самостійно, мобілізуючи свої знання, почуття, волю, звички, цінності. З цією метою педагоги використовують ситуацію вільного вибору – метод виховання, що моделює момент реального життя, в якому виявляється і підлягає випробуванню на стійкість система вже сформованих позитивних дій, вчинків, ставлень.

З метою формування стійкої позиції щодо невживання тютюну, наркотиків та алкоголю нами було запропоновано і обговорено з молодшими школярами наступні життєві ситуації.

Ситуація 1. Ви прийшли до товариша на день народження. Його батько запропонував випити за здоров'я сина і друга. Як ви вчините?

Ситуація 2. Ви в компанії друзів. Усі закурили цигарку і запропонували Вам. Ваші дії?

У процесі аналізу означених життєвих ситуацій учні повинні усвідомити, що за будь-яких обставин вони повинні відстоювати свою позицію вести здоровий спосіб життя. Крім того, основна мета використання таких методів превентивного виховання – сформувати в учнів чітку установку, що тютюнопаління, вживання алкоголю, наркотиків – це ні в якому випадку не наслідування моди, а передусім шкідливі звички, які матимуть негативні наслідки для здоров'я.

Серед форм виховної роботи з превентивного виховання молодших школярів у навчальній діяльності вкажемо наступні: відкриті та інтегровані уроки, різні форми роботи з книгою, написання творів на превентивну тематику, розгадування кросвордів, пісенні конкурси, ігри, розваги та ін.

Упроваджуючи технологію превентивного виховання, ми переконалися, що найбільшу цікавість для молодших школярів являє інсценізація оповідань, казок, віршів. З цією метою спільно з учнями початкових класів було інсценізовано казку "Підступна Нікотинія", в якій діти, перевтілюючись у головних героїв, змогли побачити і зрозуміти, яким згубним є тютюновий дим і як він впливає на організм дітей і довкілля.

Отже, превентивне виховання спрямоване на формування в молодших школярів знань про шкідливість різних видів наркотиків, його згубні наслідки, формування в них правильних поглядів на це соціальне зло; вироблення в учнів певних факторів, які б стримували їх у сприятливих для вживання наркотиків умовах; прищеплення школярам непримиренного ставлення до фактів вживання наркотиків своїми однолітками, ровесниками, залучення учнів до боротьби з цим злом; своєчасне виявлення тих, хто вживає наркотики, проведення з ними індивідуальної виховної роботи.

Перспективою подальших розвідок є визначення пріоритетних напрямів превентивного виховання молодших школярів у позашкільному виховному просторі; педагогічне обґрунтування організаційного, навчального, методичного і матеріально-технічного забезпечення превентивного виховання школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Іова В.Ю.* Формування громадянської культури особистості: навч.-метод. посібн. / В.Ю. Іова, Т.І. Люріна. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2003. – 171 с.
2. *Данченко І.О.* Профілактика девіантної поведінки молодших школярів загальноосвітньої школи / І. О. Данченко // Пед. науки: зб. наук. пр. / Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми, 2004. – Ч. 1. – С. 194–200.
3. *Оржеховська В. М.* Використання ігрових технологій для профілактики і корекції девіантної поведінки школярів / В. М. Оржеховська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. – К.; Житомир, 2004. – Вип. 6, кн. 2. – С. 202–206.
4. *Попередження та корекція агресивності в молодшому шкільному віці: [Психол. тренінг] // Нива знань: наук.-метод. альманах. – 2005. – № 4. – С. 29–35.*
5. *Рання профілактика негативних проявів у поведінці дітей: навч.-метод. посібн. / Т. Є. Федорченко; упоряд. та відп. за вип. О. І. Пилипенко. – К.: ТОВ "ХІК", 2003. – 128 с.*

Подано до редакції 09.11.09

РЕЗЮМЕ

Статтю присвячено актуальній проблемі превентивного виховання молодших школярів. Проаналізовано технологію впровадження у виховний процес інтерактивних форм і методів превентивного виховання.

Л.Б. Мельничук

РОЛЬ ШКОЛИ В ПРЕВЕНТИВНОМ ВОСПИТАНІИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

РЕЗЮМЕ

В статье раскрываются актуальные проблемы превентивного воспитания учащихся младших классов. Проанализировано технологию внедрения в учебный процесс интерактивных форм и методов превентивного воспитания.

L.B. Melnychuk

THE ROLE OF SCHOOL IN PREVENTIVE EDUCATION OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN

SUMMARY

The article is dedicated to an actual problem of preventive education of junior schoolchildren. The author analyzes the technology of introducing interactive forms and methods of preventive education to educational process.
